

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

**XALQ PEDAGOGIKASI KONSEPSIYASI VA UNING O'ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI**

Raximberdiyeva Maxfuzaxon Murotovna

Qo'qon davlat universiteti "Pedagogika" kafedrasida o'qituvchisi

maxfuzamuratovna@gmail.com

+99890 992-76-72

Rahimova Shalolaxon Sharifjon qizi

Mashrabjonova Mufazzalxon Vahobjon qizi

"Gumanitar fanlar va tillar" fakulteti talabalari

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Xalq pedagogikasi konsepsiyasi va uning o'ziga xos xususiyatlari haqida ma'lumotlar berilgan. Jumladan, o'sib kelayotgan vatanimiz tayanchi hamda kelajagi bo'lgan yosh avlodni tarbiyalash va ularni o'z milliy qadriyat va an'alariga sodiq bo'lgan istedadli va qobiliyatli yoshlar sifatida kamol topishlarida Xalq pedagogikasining o'rni beqiyos ekanligi haqida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar : *Xalq pedagogikasi, xalq pedagogikasi konsepsiyasi, Xalq ta'limi tizimi, pedagogik kadrlar, konsepsiya, qadriyatlar, tarbiya*

Аннотация: *В данной статье представлена информация о понятии народной педагогики и ее специфических особенностях. В частности, говорится о несравненной роли народной педагогики в воспитании молодого поколения, которое является опорой и будущим нашей растущей страны, и в его развитии как талантливых и способных молодых людей, верных своим национальным ценностям и традиции.*

Ключевые слова: *народная педагогика, концепция народной педагогики, система народного образования, педагогические кадры, концепция, ценность, образование.*

Annotation : *This article provides information about the concept of folk pedagogy and its specific features. In particular, it is said that the role of folk pedagogy is incomparable in educating the young generation, who are the support and future of our growing country, and in their development as talented and capable young people who are loyal to their national values and traditions. .*

Keywords: *folk pedagogy, concept of folk pedagogy, folk education system, pedagogical staff, concept, value, education*

Insoniyat tarixining har bir bosqichida rivojlanish yo'nalishi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning metodologik birligi qonuniyati asosida belgilangan. Ushbu qonuniyat jamiyatda hukm surgan ijtimoiy-iqtisodiy qarashlar, g'oyalar va ideallar asosida ijtimoiy ong shakllari bo'lgan fan, san'at, madaniyat, ishlab chiqarish va turmush tarzi

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

rivojlanishiga omil boigan. Shu tariqa tarixiy taraqqiyot davomida barkamol shaxsni tarbiyalash va voyaga yetkazish yuzasidan to'plangan boy ma'naviy meroslar xalq pedagogikasida o'z ifodasini topib borgan. Demak, bo'lg'usi pedagog kadrlarni tayyorlashda aynan shu ma'naviy meros - xalq pedagogikasining ta'lim-tarbiyaga oid asosiy g'oyalari bilan tanishtirish orqali ularda pedagogik faoliyatda samarali foydalanishga zamin tayyorlaydigan bilim, ko'nikma va malakalarni egallashlariga asosiy e'tiborni qaratishimiz zarurdir. Markaziy Osiyo xalqlari, xususan, o'zbek xalqi va uning madaniy ma'rifiy taraqqiyoti asrlar davomida rivojlandi, tarbiya g'oyalari turli davrlardagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar mohiyatini o'zida mujassamlashtirdi. Xalqimiz yaratgan ana shu ma'rifiy fikr va g'oyalar, ta'lim-tarbiyaga oid boy meros minglab avlodlarni umuminsoniy fazilatlar ruhida tarbiyaladi. Demak, ajdodlarimiz merosi bo'lgan xalq pedagogikasini xalq donishmandligi va odobnomasining nodir sohasi deyilishi bejiz emas. Xalq pedagogikasi asrlar davomida avlod-ajdodlarimizning axloqiy, ma'rifiy shakllanishi va kamolotida muhim o'rin tutgan. Chunonchi, xalq o'zining ma'naviy-ma'rifiy, badiiy-estetik qarashlari, falsafiy axloqiy tushunchalari, hayotiy, ta'lim-tarbiyaviy xulosalarini xalq pedagogikasida aks ettirgan. Xalq pedagogikasining muhim yo'nalishi milliy tarbiyani amalga oshirishdir, muhim xususiyatlaridan biri esa millatga xos bo'lgan xususiyatlarning saqlanishini ta'minlash sanaladi. Shuni qayd etish kerakki, xalq pedagogikasidagi pedagogik qarashlar, allomalarimiz tomonidan ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish va o'qituvchining insoniy fazilatlarini va kasbiy tayyorgarligini xaqidagi bildirilgan fikrlar hozirgi kunda ham o'z qimmatini yo'qotmagan. Insoniyat jamiyatining barcha bosqichlarida barkamol shaxsni voyaga yetkazish dolzarb muammolardan biri bo'lib kelgan. Xalqimiz pedagogik qarashlarining tahlili bu borada juda boy ma'naviy - ma'rifiy meros mavjudligini ko'rsatadi. Demak, bo'lg'usi pedagogik kadrlarni xalqimizning ta'lim-tarbiya nazariyasi va amaliyoti bo'yicha to'plangan boy ma'naviy-ma'rifiy meros va pedagogik qarashlari bilan tanishtirish ularning kasbiy-pedagogik tayyorgarligini orttirishga zamin tayyorlaydi. Xalq pedagogikasining asosiy tadqiqot ob'ekti xalqimizning axloqiy, ta'lim-tarbiyaviy qarashlari bo'yicha to'plangan boy ma'naviy-ma'rifiy meros va pedagogik g'oyalari bilan tanishtirish jarayoni sanaladi.

Mazkur jarayonda quyidagilar o'rganiladi:

- xalqimizning ma'naviy-ma'rifiy va milliy qadriyatlarini;
- oilada farzand tarbiyasi, tarbiya metodlari, usul va vositalari;
- o'zbek xalqining axloqiy me'yorlari, muomala madaniyati;
- Xalq pedagogikasida tabiat va inson munosabatlari, sog'lom turmush tarzining aks etishi;
- buyuk mutafakkirlarning pedagogik g'oyalari;
- xalq og'zaki ijodi va dostonlarning tarbiyaviy ahamiyati;
- milliy urf-odatlar, marosimlar, an'analar, udumlar, xalq o'yinlari va o'yinchoqlarining tarbiya vositasi sifatidagi o'ziga xosligi;

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

- Xalq pedagogikasida diniy ta'limotlar;
- Xalq pedagogikasida xalq amaliy san'ati, hunarmandchiligi va h.

Xalq pedagogikasi fanining asosiy maqsadi - bo'lg'usi pedagogik kadrlarda pedagogik tafakkumi shakllantirish va kengaytirish, xalqimizning o'qitish jarayonini tashkil etish va tarbiya nazariyasi bo'yicha to'plangan boy ma'naviy-ma'rifiy merosi va pedagogik qarashlari, ta'limiy-tarbiyaviy imkoniyatlari bilan tanishtirish orqali ularning kasbiy-pedagogik tayyorgarligini orttirishdir. Fanning vazifalari - xalq pedagogikasining ta'lim-tarbiyaga oid boy tajribasi, tarbiya usullari, insoniy fazilatlar va qadriyatlar, xalq pedagogikasining sharqona va turkona an'analari, ta'lim-tarbiya jarayonlarining xalq og'zaki ijodida, milliy urf-odatlarda, diniy ta'limotlarda ifodalanish masalalarini o'rganish hamda kelajak avlodga uning mazmun-mohiyatini tushuntirishdan iborat. O'zbek xalqining o'tmishdagi tarixiy tajribasi, ma'naviy, madaniy, ijtimoiy ha yoti, oilada farzand tarbiyasi bilan bog'liq masalalarni ilmiy 6 jihatdan to'la bilish uning kelajakdagi taraqqiyot yo'lini aniq belgilab beradi. Ma'naviy merosning bir ko'rinishi bo'lgan xalq pedagogikasi obidalari faqat pedagogik xaqiqatlar majmuasigina bo'lib qolmay, balki xalqimiz unda o'z ideallari hamda muhim didaktik prinsiplarini ham aks ettirgan. Shu o'rinda turli xalqlar pedagogikasi bilan shug'ullanuvchi etnopedagogika fani haqida to'xtalib o'tsak. Etnopedagogika - etnik guruhlarning ta'lim tarbiya borasidagi tajribalari, oila, urug', avlod, millatning qadimiy qadriyatlariga ma'naviy, botiniy va zohiriy qarashlari haqidagi fandır. U xalq pedagogikasidan zamonaviy sharoitlarda fo ydalanish yo'llarini ko'rsatadi, etnik guruhlarning bu boradagi tajribalarini yig'adi va tatbiq etadi. Boshqacha qilib aytganda, etnopedagogikani turli xalqlar tarbiyasining tarixi va nazariyasi sifatida ko'rish mumkin. Barcha xalqlarda benazir aql, xushmuomalalik, mardlik, xaqqo'ylik, mehnatsevarlik, Vatanga muhabbat, xalqiga sodiqlik kabi xislatlar yuqori baholanadi. Pedagogik fanlar va xalq pedagogikasi o'zaro munosabatga kirishdi, bir-birining rivojlanishiga yaxshi ta'sir qildi va buning natijasi o'laroq pedagogik madaniyat vujudga keldi. Xalqlarning pedagogik madaniyati bilan juda qiziqqan rus yozuvchisi V.G.Belinskiy: «Har bir millatning o'ziga xosligi, asosan faqat shu millatga xos dunyoqurash, din, til, urf-odatlar va an'analardir», - deydi. O'tmishda yig'ilgan ma'rifiy boyliklarni buyuk faylasuf Gegel «o'zidan kuch taratuvchi ona yer» bilan taqqoslagan. Uning ta'kidlashicha, «ilm-fan va ta'limning har bir yangiligi uning qadimiylikka murojaatidan kelib chiqadi». Demak, madaniyatning, jumladan pedagogik madaniyatning an'anaviyligi xalqlarning yuqori madaniyatining muhim belgisidir. Buyuk alloma Abu Nasr Forobiy: «Xalqlarning o'z qadimiy madaniyatiga e'tibori va qiziqishning uyg'onishi ularning xaqiqiy donoligidan dalolatdir», - deydi. Demak, xalq pedagogikasi xalq ommasining turmush faoliyati jarayonida to'plangan va avloddan-avlodga o'tib kelayotgan tarbiya borasidagi tajriba va bilimlari yig'indisidir. Folklorshunos T.Mirzaev ta'rifi bilan aytganda: «Xalqimiz antik davr va o'tgan asrlarning klassik epopeyalari - «Iliada» va «Odiseya», «Maxobxorot» va «Ramayana», «Igor

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

jangnomasi» va «Shohnoma», «Manas» va «Jangar» kabi shoh asarlar bilan bellasha oladigan va ular bilan teng turgan hayratomuz dostonlarga, rang-barang ertaklarga, xalqning hayot tajribalarini o‘zida mujassamlashtirgan ajoyib maqol va matallarga, juda ko‘p topishmoqlar, latifalarga egaki, bular ma’naviy boyligimiz, zo‘r iftixorimizdir». O‘rta Osiyo xalqlari, shu jumladan o‘zbek xalqi boshqa xalqlar kabi moddiy-ma’naviy boylıklar yaratuvchi ijodkor xalq. Ko‘p qirrali tarixiy va boy madaniyatning ajralmas qismi bo‘lgan xalq pedagogikasini o‘rganish orqali kamolotga erishgan ajdodlarimiz, buyuk allomalarimizning ilm-fan, san’at va adabiyot sohasidagi durdonalari uzoq asrlar davomida jahon madaniyati xazinasidan o‘ziga munosib o‘rin egallagan. «Xalqimizning ma’naviy madaniyatidan biri bo‘lgan xalq pedagogikasining eng ilg‘or va eng noyob fikr va mulohazalari, tarbiya borasida qo‘llanib kelingan usul, vosita, ko‘nikma va malakalar bizning zamonamizda ham o‘z qimmatini va ahamiyatini yo‘otmagan»³. Xalq pedagogikasi tom ma’nosi bilan umuminsoniy, xalqchil pedagogikadir. Uni xalqlar tarixi, xalq falsafasi, psixologiyasi, etnografiyasi, va xalq tibbiyotidan tashqarida tasavvur qilib bo‘lmaydi. Shuningdek, Xalq pedagogikasi o‘zining udumshunoslik, elshunoslik, qadrshunoslik, ruhshunoslik, mumtoz adabiyot, san’at, og‘zaki ijod kabi fan sohalaridagi eng yaxshi namunalarni, hayotning, tafakkurning, odobahloq, ta’lim-tarbiyaning hamma jabhasini qamrab oladi. Xalq pedagogikasining bunchalik ta’sir kuchi, ahamiyati va yashovchanligining boisi, «birinchidan uning hayotiyligi, ta’sirchanligi, serqirra, serma’noligida bo‘lsa, ikkinchidan, uning bevosita xalq tomonidan mavjud hayot jarayonida jonli an’analarda yaratilishi, hayot, inson muammolarini qamrab olishi, tarbiyaning eng dolzarb masalalari yechimini hal qilishga qaratilgani, uchinchidan, umuminsoniy yo‘nalishga, umumbashariy g‘oya maqsadlarga qaratilganidir»⁶. Vatanimizga mukammal, axloqan pok, har tomonlama yetuk, o‘z xalqi va vataniga fidoiy, jismoniy barkamol yoshlarni tarbiyalashda xalq pedagogikasining barcha imkoniyatlaridan foydalanish masalalari mazkur fanni o‘rganish maqsadini belgilab beradi. Chunonchi, milliy va ma’naviy qadriyatlar mohiyatini kelgusi avlodga tushuntirish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ma’lumki, qadriyatlar yaratuvchi ham, avloddan-avlodga yetkazuvchi ham xalqning o‘zi. Shu bois ham xalq pedagogikasida qadriyatlar pedagogik jihatdan keng o‘rganiladi, bunda ular quyidagi shakllarda namoyon bo‘ladi: oilaviy qadriyatlar, mehnat qadriyatlari, maishiy turmushni ifodalovchi qadriyatlar, ijtimoiysiyosiy mazmundagi qadriyatlar, madaniy-ma’rifiy qadriyatlar, badiiyestetik qadriyatlar, sog‘lom turmush tarziga oid qadriyatlar, ma’naviyruhiy qadriyatlar. Oilaviy qadriyatlar oila va oila a’zolari tomonidan qadrlanadigan o‘zaro munosabatlar, kattalarga hurmat, kichiklarga izzatda bo‘lish, qarindosh-urug‘lar o‘rtasidagi mehr-oqibat kabilarni qamrab oladi. Sog‘lom turmush tarziga oid qadriyatlarga esa xalqimizning o‘z farzandlarini sog‘-salomat, mard va vatanparvar bo‘lib yetishishida qo‘llaniladigan tarbiya usullari kiradi. Badiiy-estetik qadriyatlarga xalq amaliy san’ati, hunarmandchiligi, musiqa, raqs, qo‘shiqchilik, tasviriy

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

san'at, milliy bayramlar, urf-odatlar, an'analar, to'y-tomoshalar, motam marosimlari, kiyinish madaniyati va boshqalarni kiritish mumkin. Ma'naviy-ruhiy qadriyatlar mehnatsevarlik, insonparvarlik, mehmuruvvat, saxovat kabi xislatlardan iborat bo'lsa, ijtimoiy-siyosiy qadriyatlar adolat, tinchliksevarlik, erkinlik, do'stlik, tenglik kabi tushunchalarni o'z ichiga oladi. Mehnat qadriyatlariga hunarmandchilik, dehqonchilik, chorvachilik kabi sohalar kiradi, inson maishiy turmushiga oid qadriyatlar esa milliy taomlar, xalq tabobati, sharqona mehmondo'stlik kabilarni qamrab oladi. Madaniy-ma'rifiy qadriyatlarga turli yodgorliklar, maqbaralar, tarixiy ansambllar, masjidlar, madrasalar kiradi. Ilmiy-ma'naviy qadriyatlarga esa insoniyat rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo'lgan ilmiy manbalar, mantiq, falsafa, riyoziyot, handasa(geometriya), jabrumuqobil (algebra), jug'rofiya, ilmi nujum(astronomiya), adabiyot, ulum alislom(islom ilmi) kiradi.

Demak, yuqorida ta'kidlaganimizdek, xalq pedagogikasi xalqimizning qahramonona o'tmishi, milliy qadriyatlari, tarixi, urf-odatlari, ta'lim-tarbiyadagi ilg'or g'oya va tajribalarini o'zida aks ettiradi. Ana shu bebaho merosni o'rganish va undan o'quv tarbiya jarayonida foydalanish uchun avvalo xalq ommasi to'plagan pedagogik ma'lumotlar, bilimlar, ko'nikma va malakalar qanday manbalardan olinishini bilishimiz kerak. Zotan, Xalq pedagogikasi manbalarida qator o'ziga xoslik va takrorlanmaslik mavjuddir.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Sh.Mirziyoyev. Vatanimiz taqdiri va kelajagi yo'lida yanada hamjihat bo'lib, qat'iyat bilan harakat qilaylik.-T.:O'zbekiston, 2017-B
3. Erkaboyeva N.Sh."Mustaqillik yillarida O'zbekistonda pedagogik fikrlarning rivojlanishi" Monografiya. Toshkent. "Fan va texnologiyalar" 2006 y.
4. Xodjiyeva Z.O' "Didaktik tizimni modellashtirish orqali o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini insonparvarlashtirish". Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. Samarqand 2021 y.
5. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi(2000-2005).
6. file:///C:/Users/user/Downloads/xalq_pedagogikasi__qiyosiy_pedagogika.pdf